

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОТРИМАННЯ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ІНОЗЕМЦЯМИ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇMODERN TRENDS AND PERSPECTIVES
OF HIGHER EDUCATION FOR FOREIGNERS IN UK

Стаття присвячена дослідженню процесу підготовки іноземних студентів у Великобританії, сучасним тенденціям та перспективам цієї діяльності. Зазначено, що Англія є лідером серед країн Європи з якості освіти, досліджується її історичний шлях та загальний досвід у цій галузі, що сформували високий престиж британської освіти. Підкреслено, що головною родзинкою навчання в Англії є акцент на практичній частині знань, що, зрештою, дає переваги випускникам в очах роботодавців. У статті розглядається система вищої освіти у Великій Британії, висвітлено основні критерії, що мають вагомe значення при сприянні конкурентного рівня освітніх послуг. Наведено вимоги до абітурієнтів, етапи та умови навчання у закладах вищої освіти Великобританії та її вартість. Вказана загальна кількість іноземців, що отримують вищу освіту у Великобританії, та зазначено, що більшість із них навчається в аспірантурі. Описана програма обов'язкового підготовчого етапу навчання для іноземних студентів, а також вказано на необхідність високого рівня володіння англійською мовою. Проведено аналіз, що дозволяє зрозуміти, наскільки освіта Англії за своїми якісними характеристиками, результатами, залученими ресурсами вигідно відрізняється серед інших закладів вищої освіти і надає переваги під час вибору закладу навчання для іноземців. Зазначено, що привабливість навчальних закладів Великобританії для іноземців сформована великою кількістю державних університетів, різноманітним напрямів навчання і спеціальностей, можливістю отримати фінансову підтримку, розвинутою науково-матеріальною базою, високим престижем дипломів. Підкреслено, що вища освіта, що отримана у Великобританії, дає змогу кожному отримати глибокі знання в обраній сфері, відкриває нескінченні перспективи працевлаштування. Стаття може бути корисною для дослідження зарубіжного досвіду навчання іноземних студентів та подальшого його впровадження в освітній процес України з метою піднесення якості української освіти, її престижу та конкурентоспроможності на міжнародному ринку освітніх послуг.

Ключові слова: заклад вищої освіти, навчання, Великобританія, іноземці, конку-

рентність, рейтинг, престиж, зарубіжна освіта.

The article is devoted to the study of the process of preparing foreign students in the UK, current trends and prospects for this activity. It is noted that England is the leader among the European countries in terms of quality of education, researched its historical path and general experience in this field, which have formed the high prestige of British education. It is emphasized that the main highlight of learning in England is the emphasis on the practical part of knowledge, which ultimately gives benefits to the graduates in the eyes of employers. The article examines the system of higher education in the UK, highlights the main criteria that are of great importance in promoting the competitive level of educational services. Requirements for entrants, stages and conditions of study at UK higher education institutions and their jewelry are given. The total number of foreigners enrolled in higher education in the UK is indicated, and the majority of them are enrolled in postgraduate studies. The program of obligatory preparatory stage of study for foreign students is described, and also indicated the need for a high level of English for enrollee. An analysis has been done to understand how the education in the UK, in terms of its qualitative characteristics, outcomes, and resources, is favorably distinguished from other institutions of higher education and offers advantages in choosing an educational institution for foreigners. It is noted that the attractiveness of educational institutions in Great Britain for foreigners is formed by a large number of state universities, a variety of areas of study and specialties, by the opportunity to receive financial support, developed scientific and material base, high prestige of diplomas. It is emphasized that the higher education received in Great Britain gives everyone an opportunity to get deep knowledge in the chosen field, opens up prospects of employment. The article may be useful for studying the foreign experience of teaching foreign students and its further implementation in the educational process of Ukraine in order to the quality improvement of Ukrainian education, its prestige and competitiveness in the international market of educational services.

Key words: institution of higher education, training, Great Britain, United Kingdom, foreign students, competitiveness, rating, prestige, foreign education.

УДК 378+376-054.62(410)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-13-2-10>

Шмоніна Т.А.,

канд. пед. наук, доцент кафедри природничих і гуманітарних дисциплін Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, докторант кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Близько п'яти мільйонів осіб в усьому світі їдуть здобувати вищу освіту за кордон. Інтерес до здобування вищої освіти в Україні, незважаючи на усі труднощі, з якими зіштовхується наша країна, також постійно зростає. Україна не є лідером у цій галузі, але дослідження зарубіжного досвіду найбільш успішних на цьому поприщі країн дасть їй змогу підвищити конкурентоспроможність на міжнародному ринку освітніх послуг.

Найбільше іноземних студентів навчається у Сполучених Штатах Америки, Великій Британії, Німеччині, Австралії та Франції. Диплом вищого навчального закладу Британії відомий у всьому світі та засвідчує випускника як висококваліфікованого спеціаліста світового класу. І це не дивно, адже більшість «проривних» наукових відкриттів належить саме британським вченим – Ісааку Ньютону, Чарльзу Дарвіну, Майклу Фарадею, Олександру Флемінгу і багатьом іншим світилам науки, які

в розквіт своєї наукової діяльності стали володарями Нобелівських премій. Вельми високу планку ставлять такі відомі університети, як Оксфорд та Кембридж, змушуючи інші освітні заклади прискіпливо слідкувати за якістю освіти. Система вищої освіти в Сполученому Королівстві є однією з найстаріших, найбільш розвинених і престижних. Саме тому британські навчальні заклади є надзвичайно привабливими для студентів з усього світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченню досвіду організації вищої освіти у Великобританії присвячені праці Г. Андрєєва, Н. Бідюк, Д. Гудісона, К. Корсака, Дж. Лоско, Дж. Морела, Д. Сабірова, У. Сімпсона, Ч. Сміта, Л. Тарасюк, К. Цейкович та ін. Досвід зарубіжних країн у галузі вищої освіти висвітлювали науковці: А. Алексюк, С. Андрейкова, М. Головатий, М. Євтух, І. Каленюк, К. Корсак, Д. Кучеренко, О. Мартинюк, І. Попова, С. Сисоєва, В. Яблонський та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на попередні дослідження, у науковій літературі мало інформації щодо організації вищої освіти у Великобританії для іноземців, не підкреслено, що саме є найбільш привабливим для іноземців у британській освіті і чому саме Великобританія досягла чималих успіхів в якості вищої освіти та її всесвітньому визнанні.

Мета статті – розглянути розвиток вищої освіти у Великобританії, проаналізувати сучасний стан та тенденції навчання іноземних студентів у закладах вищої освіти Великобританії, виокремити елементи привабливості вищої освіти у Великобританії для іноземців.

Виклад основного матеріалу. Вища освіта у Великобританії має свою багатотисячолітню історію. Її особливістю є класична школа. Пройшовши етапи формування і становлення, освітня система в Англії виробила свою унікальну і дієву систему навчання. Нині головною перевагою навчання в Англії є її акцент на практичній частині знань. Звичайно, теорію ніхто не відміняв, але вміння застосовувати отримані навички в професії є головним завданням. Вища освіта в Британії має безліч напрямів. Тут кожен зможе знайти спеціальність за своїми інтересами і здібностями: мистецтво і біологія, бізнес і філософія, право і медицина.

Серед роботодавців світу дипломи британських вишів цінуються, тому що вони сертифікують реальні знання. Університети в Англії надають стажування на базі різних компаній, фірм, дослідницьких центрів. Завдяки успішному проходженню практики багато студентів отримують свої перші робочі місця.

Найстарішим англомовним вищим навчальним закладом у світі вважається Оксфордський університет, заснований в X ст., і, як будь-який інший британський осередок освіти, Оксфорд зумів не

тільки зберегти дух історії, англійську витримку і класичні традиції, а й залучити до навчального процесу передові методи та засоби викладання. Це гармонійне поєднання минулого і майбутнього, мабуть, і є секретним інгредієнтом приворотного зілля, яке змушує тисячі абітурієнтів з усіх куточків світу вступати до британських вищих навчальних закладів.

Як свідчить Британська рада, наступне десятиліття має стати визначальним для країни. Незважаючи на той факт, що більшість іноземних студентів обирає навчання у Британії, на противагу іншим європейським країнам, процент прийому до вищих навчальних закладів буде значно меншим у порівнянні з минулим десятиріччям. За даними ради, до 2020 р. чисельність іноземних студентів зросте на 300 000, лише 50 000 з яких є громадянами Австралії. Проте очікується, що основним джерелом студентів буде Індія, яка має намір випередити Китай за кількістю іноземних абітурієнтів. Також серед студентів очікуються вихідці з Нігерії, Малайзії, Пакистану та Саудівської Аравії – країн, що стрімкими темпами виходять на ринок праці [3].

Вища освіта у Великій Британії є державною, навчання здійснюється у понад 850 вищих навчальних закладах (43 університетах, 159 педагогічних коледжах, 30 політехнічних інститутах тощо). Найбільш престижними університетами є Оксфорд (1168) та Кембридж (1209), які разом іноді називають Оксбридж. Система вищої освіти дворівнева. Перший етап – це отримання ступеня бакалавра у вибраній області науки і професійній діяльності. Ступінь бакалавра присуджується після 3–4 років навчання на денному відділенні університету, інституту або коледжу. Другий ступінь веде до отримання ступеня магістра або доктора. Усі університети Великої Британії мають високий рівень автономії у визначенні курсів, програм і методів навчання. Загальну політику у вищій освіті здійснює Міністерство освіти і науки шляхом розподілу фінансових і матеріальних ресурсів.

У Великій Британії виші є незалежними, автономними організаціями, з їх власними правовими повноваженнями, як академічними, так і управлінськими. Вони не є власністю держави, хоча більшість із них залежить більшою чи меншою мірою від державного фінансування та має змогу вільно пропонувати програми й нагороди з урахуванням стану їхніх повноважень. Кожен університет і коледж вищої освіти несе відповідальність за забезпечення того, щоб відповідні стандарти були досягнуті і що пропонується дійсно якісна освіта [3].

Статистичні дослідження ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) свідчать про те, що британські університети впевнено займають другий рядок у списку найбільш бажаних місць навчання. За показником кількості

іноземних студентів університети Великої Британії випереджають навіть провідні університети США. В університетах Сполученого Королівства навчаються більше 400 тис. студентів (дані Статистичного агентства вищої освіти). Більшість із них (209 710 осіб) навчались в аспірантурі.

Велика Британія приваблює іноземних студентів не сонячною погодою чи доступними цінами на навчання, а репутацією, адже тут розташовані найстаріші та найавторитетніші світові університети. Чотири з них представлені в ТОП–10 рейтингу QS World University Rankings академічного року: Кембридж (3-я позиція), Університетський коледж Лондона (4-е місце), Імперський коледж Лондона (5-й рядок рейтингу), Оксфордський університет (6-е місце). У сотню кращих нині входять чотирнадцять англійських університетів, значно більшу їх кількість можна знайти серед 500 навчальних закладів [4].

Допуск до вищих навчальних закладів відбувається через суворий відбір. Насамперед, абітурієнтам-іноземцям потрібно звернутися до Служби прийому (UCAS) восени за рік до навчання з документами про середню освіту, які надають право доступу в університет, і відповідні документи. Однак вирішальне значення має співбесіда, від якої залежить кінцевий результат.

Обираючи університет в Англії, варто керуватися такими факторами:

- загальний рейтинг університетів Англії, який публікують провідні британські газети;
- рейтинг університетів з обраної спеціальності. В усіх університетах в Англії своя спеціалізація, в одних сильними сторонами є академічні дисципліни, інші прагнуть сформувати свої навчальні програми, зважаючи на запити роботодавців;
- місце розташування університету в Англії та умови проживання;
- вступні вимоги (у першій десятці найпрестижніших університетів Англії вступні вимоги суворі і конкурс може досягати до 100 осіб на місце).

Студенти-іноземці зазвичай потребують підготовчої програми – foundation, що триває один рік. Є два види foundation. Перший – проходження підготовки на базі університету з гарантією вступу до нього, другий – загальна програма підготовки, після закінчення якої можна відправляти свої документи до різних університетів, отримувати їх пропозиції і самостійно обирати навчальний заклад. Програма foundation для українців коштує біля 10 тисяч фунтів на рік, а навчання в університеті, залежно від спеціальності, – від 10 тисяч фунтів на рік і вище [2].

Для подачі документів і зарахування в університети Великої Британії потрібно мати атестат GCSE, який є аналогом вітчизняних атестатів про закінчення середньої школи і здобуття середньої

освіти. Важливою умовою є наявність в атестаті показників хоча б з 5 предметів, два з яких мають бути в обов'язковому порядку складені на «відмінно». Для абітурієнтів-іноземців, які не навчалися в англійських школах, необхідно пройти дворічний курс передуніверситетської освіти в спеціальних міжнародних школах Великої Британії, підсумком навчання стане складання іспитів і здобуття диплома A-levels.

Ще одна не менш важлива умова – це ідеальне знання англійської мови, що закріплюється атестатом IELTS. Атестат видають за результатами проходження спеціального тесту, який можна здати, якщо вивчення англійської мови проходило не один рік.

Кожен ЗВО Великої Британії ставить свої вимоги щодо пакету документів. Безпосередня подача здійснюється в UCAS – спеціальну Службу прийому до закладу вищої освіти з 1 вересня по 15 жовтня. Абітурієнти можуть подавати пакет документів відразу в шість різних навчальних закладів. Тим абітурієнтам, які хочуть вступити в кращі університети Англії, необхідно самостійно приїжджати в ці університети, подавати документи, проходити співбесіду і складати складні вступні іспити.

Іноземні абітурієнти мають змогу подавати документи напряму до британських університетів для навчання за програмами бакалавра лише на основі атестату про повну середню освіту з високим середнім балом і додаткових 1–2 років навчання за спеціальністю в іноземному виші. Необхідний рівень англійської для зарахування – IELTS 6.0–6.5 (залежно від університету і спеціальності) [1].

Іноземці, які планують розпочати навчання в Британії одразу після 11 класу, обов'язково мають спочатку пройти (на вибір):

- дворічну програму A-level;
- дворічну програму International Baccalaureat Diploma;
- дворічну програму професійної підготовки в одному з державних коледжів подальшої освіти (Colleges of Further Education);
- однорічну спеціалізовану програму підготовки для міжнародних студентів Foundation Year та в Британії.

Набір студентів у британський університет на бакалаврат здійснюється на основі поданих заявок через спеціалізований орган UCAS (Universities and Colleges Admissions Service), усі заявки розглядаються університетами на загальних підставах. Як правило, заявки приймаються до середини січня, а в Оксфордський і Кембриджський університети – до середини жовтня. Заявки можна подавати максимум до 6 університетів одночасно [5].

Зарахування на програми магістратури проходить шляхом прямої подачі документів до обра-

ного навчального закладу. Українським студентам необхідно надати диплом бакалавра спорідненого напрямку з високим середнім балом. Необхідний рівень англійської для зарахування на магістратуру – IELTS 6.0–7.0 (залежно від університету і спеціальності).

Перші 3–4 роки студент навчається до ступеня бакалавра. Це перша вчена ступінь, і після навчання студент може стати бакалавром права, медицини, технічних, гуманітарних та інших наук. Крім обов'язкової програми навчання, студент має вибрати додаткову, що максимально відповідає його потребам і знанням. Наприклад, обов'язковий курс вивчення дисциплін на юридичних факультетах може включати в себе додатковий курс із міжнародного, податкового права або M&A. Як і у вітчизняних навчальних закладах, в університетах Великої Британії є лекційні та семінарські заняття.

Навчання в університеті доволі складне. За один семестр вивчається не більше 4–5 основних дисциплін, при цьому кожні 3 місяці робиться складний контрольний тест із кожної з них і один комплексний тест з усіх дисциплін. Англійські університети завойовували свій міжнародний престиж століттями, тому викладачі ретельно стежать за якістю освіти своїх студентів.

Після 4 років навчання студент має право отримати ступінь магістра наук. Складність отримання ступеня магістра доволі висока, але після навчання випускник стає висококласним фахівцем, затребуваним на ринку праці практично будь-якої країни [4].

Вартість навчання в університетах Англії різна. Якщо виводити середній показник, то студенту доведеться викладати за навчання не менше 10–12 тисяч фунтів стерлінгів на рік. У найпрестижніших вузах Великої Британії і на медичних спеціальностях вартість навчання становить від 20 000 фунтів на рік і більше. Житло та харчування – ще 7000–8000 фунтів на рік при проживанні в резиденції або 6000–7000 фунтів на рік при проживанні в сім'ї.

Стипендійні програми та гранти на навчання у Великобританії отримати дуже важко. Через високу якість навчання безплатних програм практично немає. Але якщо пощастить пройти жорсткий відбір та стати власником гранту на навчання, такі виплати можуть компенсувати не лише навчання, а й проживання та навіть вартість авіаквитків.

Найчастіше гранти розраховані на певну навчальну програму або спеціальність. На фінансову допомогу можуть розраховувати лише ті абітурієнти, які дійсно мають фінансові труднощі і можуть це довести. Якщо студент має гарні оцінки та хорошу репутацію у ЗВО, але фінансово забезпечений, то на стипендію чи грант розраховувати марно. Також є змога отримувати фінансову допомогу від спонсорів, фондів та приватних компаній.

Будь-якій із цих організацій потрібно у мотиваційному листі довести свою користь у майбутньому. Чим чіткіше викладені цілі, тим більше шансів отримати фінансову підтримку [1].

Великобританія вважається досить дорогою країною не лише для навчання, а й для проживання. Витрати на харчування, оренду житла та проїзд залежать від місцевості. Так, у найпопулярніших містах для студентів – Оксфорді, Кембриджі та Лондоні – доведеться витратити від 7 до 10 тисяч фунтів стерлінгів на рік. У інших містах такі витрати можуть становити від 6 до 9 тисяч на рік.

Студенти можуть обрати, де їм проживати: у гуртожитку (одномісні або двомісні кімнати); жити у сім'ї; орендувати квартиру самостійно або з друзями. Найдешевше жити у студентських містечках, таких як Кардиф або Ноттінгем.

Якщо знайти квартиру чи гуртожиток у студентському містечку не пощастило, доведеться додатково витратитися на проїзд у громадському транспорті. Вартість одного квитка становить від 2.10 до 3.50 євро. На купівлю місячного абонементу доведеться витратити від 56 до 103 євро. Ціни залежать від міста проживання.

Диплом випускника англійського закладу вищої освіти – це справжній карт-бланш, що дає змогу практично безперешкодно потрапити в будь-які організації, установи та компанії світу. Конкуренцію можуть становити тільки деякі європейські університети і вузи США, а тому випускник перебуває поза конкуренцією. І це забезпечується не тільки самим дипломом, але і найвищим рівнем знань. І якщо студент зміг закінчити британський університет, то його рівень знань буде настільки високим, що у роботодавців не виникне сумнівів під час вибору претендента на місце. Це – найголовніша перевага, порівняно з якою інші просто нівелюються [5].

Основними перевагами отримання вищої освіти в Британії для іноземців є такі:

- Британія лідирує серед країн із найбільш якісною вищою освітою у світі і має понад 100 державних університетів із високою міжнародною репутацією;
- вражаюче різноманіття напрямів навчання і спеціальностей;
- змога отримати кваліфікацію практично у будь-якій сфері знань;
- змога отримати стипендію або грант, що може суттєво зменшити витрати на навчання;
- розвинена науково-матеріальна база і оснащеність передовими технологіями;
- високий рівень довіри до британського диплому у всьому світі;
- відсутність вступних іспитів (за винятком деяких творчих спеціальностей);
- високий шанс працевлаштування в багатьох країнах світу після завершення навчання;

– змога досконало вивчити англійську мову на професійному рівні;

– змога працювати під час навчання до 20 годин на тиждень.

Особливо популярними в Британії є програми MBA у приватних і державних бізнес-школах, в тому числі світового рівня – London Business School; Said Business School, University of Oxford; Cambridge Judge Business School, University of Cambridge; Imperial College Business School, Imperial College London; Warwick Business School, the University of Warwick. Вартість навчання тут становить 10 000 – 50 000 фунтів стерлінгів на рік, залежно від престижності навчального закладу [3].

У Великобританії найбільш затребувані спеціальності IT-спеціалістів, викладачів, медичних працівників, економістів, менеджерів із продажу, інженерів, а також таких спеціалістів, як сантехніки та спеціалісти по роботі з маленькими дітьми. Крім таких бонусів, як якісна освіта і перспективи успішної кар'єри, освіта у Великій Британії дає змогу спілкуватися в інтернаціональному середовищі. Так, діти, які навчаються в закордонних школах, швидше розвивають навички комунікабельності і розмовну мову – це допомагає в подальшому навчанні і працевлаштуванні. Незважаючи на поширений стереотип про британців як про рафінованих і зарозумілих, вони досить відкриті до спілкування з іноземцями і раді приймати у своїй країні студентів інших національностей і культур.

Висновки. Багатотисячолітня історія та розвиток освіти у Великій Британії сформували певні традиції, що спрямовані на беззаперечне досягнення високої якості, глибокий і впевнений зв'язок теоретичних знань та практичних навичок, збереження репутації свого навчального закладу. Вища освіта,

що отримана у Великобританії, – це гарантія перспективної, престижної та, безумовно, високооплачуваної роботи в країнах Європи та всього світу. Вона дає змогу кожному отримати глибокі знання в обраній сфері, відкриває нескінченні перспективи працевлаштування. Незважаючи на високі вимоги до абітурієнтів та складність навчання, кожного року ця країна приваблює тисячі студентів, які бажають отримати вищу освіту за кордоном. Зацікавленість в отриманні вищої освіти саме в Англії серед іноземців сформована великою кількістю державних університетів, різноманітним напрямів навчання і спеціальностей, змогою отримати фінансову підтримку, розвиненою науково-матеріальною базою, високим престижем дипломів, і, наостанок, найкращим шансом успішного й перспективного працевлаштування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бельмаз Я.М. Професійний розвиток викладачів вищої школи у Великій Британії та США : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Горл. держ. пед. ін-т інозем. мов. Горлівка, 2010. 430 с.
2. Ельбрехт О.М. Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США : автореферат дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2010. 42 с.
3. Кузнецова О.Ю. Особливості підготовки вчителів іноземних мов у європейських країнах. ВІСНИК Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2009. № (47). С. 66–71.
4. Старовойт С. Особливості сучасної освітньої системи у Великій Британії. Рідна школа. 2011. № 1 (січень). С. 75–76.
5. Badri M. The social cognitive model of work satisfaction among teachers: Testing and validations / M. Badri, T. Elmourad, V. Ferrandino. International Journal of Education Research. 2013. Vol. 57. P. 12–24.